

NOVI
LIBRARI

RJEČNIK
HRVATSKOGA
JEZIKA

Direktor
SLAVKO GOLDSTEIN

Urednici
prof. dr. IVO PRANJKOVIĆ
doc. dr. MARKO SAMARDŽIJA

Recenzenti
prof. dr. AUGUST KOVAČEC
prof. dr. KRUNOSLAV PRANJIC

Redaktori
KREŠIMIR BLAŽEVAC
dr. NADA GAŠIĆ

Pomoćni redaktori
IRINA BILALOVIĆ, NATA ČENGIĆ, ALEMKO GLUHAK, NATAŠA PAVLOVIĆ,
ANA SIMEON, JELENA VAREZIĆ

Stručni suradnici
doc. dr. IVO GOLDSTEIN, ZLATKO ŠESELJ, BOŽENA ZADRO

Korektori
RATKO CVETNIĆ, LIVIJA KROFLIN, BRANKA RÖMER, DUBRAVKO ŠTIGLIĆ,
JASNA ZORZIN, MIRELA ŽUŽUL-KUŠPILIĆ

Grafičko oblikovanje
ALFRED PAL (korice), KREŠIMIR BLAŽEVAC (slog)

Tehnički urednik
MARIJAN OSMAN

Kompjutorska priprema
PAVLE GOLDSTEIN, MIRO MILINOVIĆ

Ostali suradnici
NENAD BUNČIĆ, VESNA BUŠKO, MARKO IVIN, mr. ZDENKA JANEKOVIĆ-RÖMER,
JELENA MATIĆ, ZORAN PETRUŠIĆ, SANJA PETRUŠIĆ-GOLDSTEIN, VEDRANA PRLENDER,
SANDRA STANAČEV, SINIŠA STOJAKOVIĆ, ANA SVEDRUŽIĆ, IVANA SVEDRUŽIĆ

Vladimir Anić

RJEČNIK
HRVATSKOGA
JEZIKA

NOVI
LIBER

ZAGREB 1991.

Slog, tisak i uvez
TISKARNA MLADINSKA KNJIGA, Ljubljana 1991.

Naklada
35 000 PRIMJERAKA

Distribucija
IZDAVAČKI CENTAR CANKARJEVE ZALOŽBE ZA HRVATSKU
Ilica 26, Zagreb

RJEČNIK
HRVATSKOGA
JEZIKA

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb
801.323.1=862.

ANIC, Vladimir

Rječnik hrvatskoga jezika / Vladimir
Anić. - Zagreb : Novi Liber, Zagreb, Jurišićeva 23,
1991. - XIV, 888 str. ; 24 cm

ISBN 86-361-0771-7

911108072

PREDGOVOR

Ove 1991. godine, u kojoj objavljujemo »Rječnik hrvatskoga jezika« Vladimira Anića, navršava se punih 90 godina od pojave njegova najbližeg prethodnika: godine 1901. objavljen je dvotomni »Rječnik hrvatskoga jezika« F. Ivekovića i I. Broza. U međuvremenu bilo je nekoliko pokušaja i započetih pothvata, ali nijedan nije doveden do kraja.

U povijesti hrvatske leksikografije, od njenih početaka u 16. stoljeću, nikad nije bilo takve 90-godišnje praznine. Ako se pretečom hrvatskih rječnika može smatrati mali talijansko-hrvatski rječnik Petra Lupisa Valentijana iz 1527. godine, djelo Fausta Vrančića već se ubraja u prave temelje hrvatske leksikografije (*Dictionarium quinque nobilissimarum Europae linguarum*, Venecija 1595. godine). Slijedili su *Blago jezika slovinskoga* Jakova Mikalje (1649–51), *Diktionar ili reči slovenske* Jurja Habelića (1670), *Dizionario italiano–latino–illirico* Antonia Della Belle (1728), *Gazophylacium* Ivana Belostenca (izraden oko 1650, ali objavljen tek 1740), *Ričoslovník* J. Voltiggia (1803), *Rječozložje* J. Stullia (1806), veliki *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika* što ga je u Zagrebu pokrenula JAZU 1880. godine, te brojni rječnici koji su kroz ta tri stoljeća ostali u rukopisima (Vitezović, Tanzlinger, Katančić i drugi). Leksikografski radovi Vuka Stefanovića Karadžića i Đure Daničića u 19. stoljeću također su imali znatnog utjecaja i na hrvatsku leksikografiju.

U 20. stoljeću hrvatski je književni jezik obogaćen djelima A. G. Matoša, Tina Ujevića, Miroslava Krležu i brojnih drugih vrijednih autora. Govorni je jezik također bujao, doživljavao prilagodbe i mijene, proširivao riznicu frazeologije i riječi. Razvijale su se i oblikovale pravna, znanstvena, poslovna i razne stručne terminologije, jezik novina i javnih oglasa i drugih načina saopćavanja i ophođenja. Neprekidno se osjećala sve akutnija potreba za rječnikom koji će utvrditi znatno prošireni korpus hrvatskog jezika i njegove standarde. Što se takav rječnik sve do danas ipak nije pojavio djelomice treba pripisati subjektivnim oklijevanjima i predrasudama, ali prije svega nepovoljnom utjecaju raznih političkih vlasti.

U državama kojima je u 20. stoljeću pripadala Hrvatska nanizali su se – uz dva svjetska rata – brojni oblici totalitarnih ideologija i diktatura: tuđinski hegemonizam, monarhistički apsolutizam, nacifašizam, komunizam. U prirodi je tih totalitarizama da podvrgavaju i posvajaju javni život (a ponekad i privatni) čovjeka pojedina i cijelih naroda. Vrše nasilje i nad jezikom, pretvarajući ga u svoje političko oruđe (ili oružje).

Tako je i hrvatski jezik bio izvrgnut raznim, međusobno suprotnim ideološkim pritisicima i nasilju: nagrdivalo ga se nametnutim ideologemima raznih

predznaka, što je na drugoj strani poticalo uskogrudnost koja je osiromašivala jezik. Kroz jezik su se vodile ideološke borbe, pravi mali ratovi, s taloženjem inhibicija, animoziteta i predrasuda, koje su zamagljivale jasan pogled na probleme samoga jezika.

Kao svako živo biće, kao život sam, jezik živi punim životom i prirodno se razvija samo u slobodi, oslobođen od političke instrumentalizacije i svih vrsti pritiska. I hrvatskom je jeziku vrijeme za takvo oslobođenje. Ne trebaju mu samoizolacionističke barijere prema drugim kulturama i jezicima, niti prisilne spone bilo s kime. U punoj slobodi sam će najpouzdanije definirati srodnosti ili istovjetnosti, kao i samosvojnosti i razlike.

Rječnik hrvatskoga jezika Vladimira Anića, pored brojnih praktičnih koristi, ispunjava obje naznačene temeljne namjene: započinjući popunjavanje 90-godišnje praznine ozbiljno smanjuje zaostajanje hrvatske leksikografije i, primjenjujući metodu suvremene lingvistike, dosljedno nastoji afirmirati slobodu jezika.

Stjecajem nesretnih općih okolnosti, ovaj *Rječnik hrvatskoga jezika* dovršava se usred rata koji je nametnut Hrvatskoj. Ipak, to nije rječnik rata, niti je ratni rječnik: nije na brzinu ratnički improviziran, niti se rječnikom bilo protiv koga ratuje. To je rječnik koji nastoji obuhvatiti što veći dio korpusa hrvatskog jezičnog standarda, brez predrasuda prema već uvriježenim tuđicama, ali s jasnim određenjem o svojem vlastitom. Ne izbjegava ni riječi koje su u raznim razdobljima (n. pr. od 1941. do 1945. ili od 1945) bile nametnute hrvatskom jeziku, ali upozorava na njihovo porijeklo.

Nastajanje ovog *Rječnika* ima svoju više od 20 godina staru povijest, koja se dijeli u dvije etape: dugotrajnu autorovu pripremu i relativno kratkotrajan intenzivan timski rad u završnoj fazi. Godine 1969. Vladimir Anić bio je jedan od petorice tada već afirmiranih hrvatskih lingvista srednje generacije koji su pod patronatome svog Nestora prof. dr. Ljudevita Jonkea počeli dogovarati rad na jednosveščanom rječniku hrvatskog jezika (Vladimir Anić, Stjepan Babić, Dalibor Brozović, Božidar Finka i Milan Moguš). Stjecajem okolnosti još se nije došlo mnogo dalje od dogovora, kad je daljnji rad onemogućen zbog nasilnog gušenja »hrvatskog proljeća« 1971. godine. Polako i strpljivo, Anić je nastavio raditi samostalno. Prikupljao je frazeologiju i sintagmatske izraze, bilježio definicije, radio na koncepciji. Jedno vrijeme sudjelovao je i u pripremanju za rad na jednosveščanom hrvatskom rječniku u organizaciji JAZU, ali ni ta zamisao nije ostvarena. Osnivajući »Novi Liber« u jesen 1990. godine ovdje potpisani izdavač, znajući za Anićev uporni rad na rječniku, pozvao ga je na suradnju. Pokazalo se da je dotad prikupljena i obrađena Anićeva grada dovoljna da se može pristupiti timskom radu na završnoj obradi po Anićevoj koncepciji i pod njegovom vodstvom.

U toku završnog rada *Rječnik* je koncepcijski obogaćen i osjetljivo mu je povećan fond riječi. Tome smo morali prilagoditi tehničku izvedbu knjige: znatno smo povećali ranije zamišljeni format stranice, pa je mnogo više građe stalo u jedan svezak na manji broj stranica. Tako je nastao rječnik s preko 60.000 jedinica (oko 35.000 osnovnih natuknica i gotovo toliko izvedenih), po čemu se svrstava u rječnike srednje veličine (mali rječnici od 10 do 40 tisuća jedinica, srednji do 70 tisuća, veliki višesveščani rječnici i do 300.000 jedinica). Leksikografskom obradom *Rječnik* slijedi suvremene metode, te pored osnovne definicije daje obilje gramatičkih podataka, etimologiju, naglaske u osnovnim i izvedenim oblicima, sinonime, bogatu frazeologiju. Sve ga to čini priručnikom, u nas zasad jedinstvenim, mnogostrano korisnim u svakodnevnoj praksi mnogih profesija i ljubitelja knjiga.

Usprkos mnogogodišnjem autorovu individualnom radu i intenzivnom timskom radu na završnoj obradi, Anićev *Rječnik* ipak nosi i obilježja pionirskog pothvata. Nakon 90-godišnjeg zastoja morao je krčiti mnoge nove puteve. Svima koji se poslije njega prihvate sličnih pothvata, bit će znatno lakše. I sam autor, zajedno s ekipom »Novog Libera«, pripremat će poboljšanja i obogaćenja za nova izdanja ovog istog rječnika, koja će pratiti daljnji razvoj jezika.

Svakoj nacionalnoj kulturi potreban je veći broj takvih rječnika – džepnih, manjih i većih jednosveščanih, velikih višesveščanih, specijaliziranih i općih – i mi se nadamo da će ovaj naš *Rječnik* poslužiti i kao poticaj za nastajanje drugih rječnika, kojima također želimo uspjeti.

Poznavajući interes i potrebu za takvim rječnikom, izdavač je u ožujku 1991. pozvao na pretplatu. Odaziv je bio za naše prilike izvanredan. Do danas, kad *Rječnik* ulazi u štampu, javilo se 19.437 pretplatnika, koji su ujedno i suizdavači ovog *Rječnika*. Zahvaljujući njima *Rječnik hrvatskoga jezika* financirao je samoga sebe i nijednom fondu ni budžetu nije pao na teret. Time je dopunjeno zadovoljstvo, kojim izdavač ispraća Anićev *Rječnik hrvatskoga jezika* u njegov javni život, na upotrebu svojim pretplatnicima i drugim ljubiteljima i korisnicima, na razmatranje i raspravu stručnjacima, u riznicu hrvatske knjige i kulture.

Poslije 90 godina, unatoč ratu.

U Zagrebu, 25. listopada 1991.

IZDAVAČ